

Політичний аналіз і аналіз політики: загальне й особливе

Віктор Рубанов,

кандидат філософських наук,

доцент кафедри політології

Харківського національного університету

ім. В. Каразіна

У статті представлено авторську концепцію методологічної сутності політичного аналізу й аналізу політики як окремих політико-управлінських дисциплін. На основі характеристики природи методів, які при цьому використовуються, розкриваються їх процедурно-функціональні особливості, а також реальний взаємозв'язок і взаємообумовленість в аналітичній складовій процесу підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм.

Проблеми впровадження політичної реформи, ефективності діяльності коаліційного уряду й інтеграція України до Євросоюзу значно актуалізували питання про способи реформування та оптимізації системи підготовки, прийняття і реалізації як внутрішньополітичних, так і зовнішньополітичних рішень і програм. Тому український уряд, реалізуючи план дій з впровадження проекту Twinning – підготовки центральних органів виконавчої влади до цілеспрямованої адміністративної співпраці з європейськими структурами, у жовтні 2004 року створив, а 2006 року в новій редакції затвердив Головну службу політичного аналізу в структурі Секретаріату Президента [1] і Групи аналізу політики при Апараті Прем'єр-міністра [2].

Разом з тим, у реальній політико-управлінській практиці це рішення, уже з моменту його ініціювання, набуло, на нашу думку, досить суперечливого характеру. З одного боку, маємо як факт в особі створених аналітичних структур інституціональну основу для реального управління зазначеними процесами в контексті європейської інтеграції, а з іншого боку – досить обмежені функціональні можливості цих структур в ефективній реалізації не тільки проекту Twinning, але й будь-якого іншого, що потребує професійного аналітичного супроводу з його підготовки, прийняття та реалізації. І причина такого негативного

стану полягає не в інституціональному дизайні створених структур - він відповідає загальноприйнятим (у тому числі і європейським) стандартам, а у невизначеності похідних понять „політичний аналіз” і „аналіз політики”, які в більшості випадків як у навчальній, так і в науковій літературі не розмежовуються і трактуються як синоніми. А оскільки не визначено базових понять в теоретичній і практичній діяльності створених аналітичних структур, то природно, що і керівники, і „рядові” співробітники цих інститутів мають невиразні уявлення не тільки про профільну специфіку структур, які вже функціонують, але й про особливості своєї професійної діяльності, що, безперечно, не тільки не підвищує, але й знижує їх творчий потенціал.

Мета нашого дослідження - запропонувати науково-обґрунтовані характеристики сутності категорій, які розглядаються. Адже тільки за наявності впорядкованого, систематизованого категоріального апарату можна розраховувати на більш-менш точну оцінку як функціонально-рольової специфіки аналітичних структур, так і професійної діяльності суб'єктів політичного аналізу й аналізу політики, а отже і на їх ефективну роботу в аналітичному процесі підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм. А тому будемо далі виходити не тільки й не стільки з визначення того, що вони вивчають, скільки з визначення того: 1) як вони це здійснюють і які методи при цьому використовують; 2) чи існують функціонально-рольові межі їх компетентності; 3) наскільки вони предметно самодостатні, щоб мати відповідні підстави вважати їх самостійними галузями наукового знання, а їх виконавців самодостатніми суб'єктами реалізації їх предметної сутності. При цьому, перше, на що необхідно звернути особливу увагу, так це те, що в аналітичному процесі підготовки, прийняття й реалізації публічних політичних рішень і програм політичні аналітики й експерти застосовують дуже різні за своєю природою міждисциплінарні методи і процедури. „Очевидно, - писав ще в 1970-ті роки Е. Янч про найбільш ефективні способи прийняття управлінських рішень, — що в минулому покладали (і усе ще продовжують покладати) великі надії на інтуїтивне мислення як на засіб дослідницького технологічного прогнозування. Це, очевидно, принципово неправильна орієнтація. Інформоване судження, що спирається на використання систематичного мислення, звичайно перевершує інтуїтивні методи в тих випадках, коли наслідки причинних зв'язків проектують у майбутнє” [3, с. 207].

Трохи в іншій аспектній і оцінювальній інтерпретації думка про двоїстий характер природи методів, які використовуються в аналітичному процесі підготовки і прийняття управлінських рішень, одержала розвиток у працях інших учених, у тому числі й у дослідженнях Х. Рейні, який одним з перших конкретизував цей факт на прикладі характеристики аналітичного процесу підготовки, прийняття й реалізації саме політичних рішень і програм. Аналізуючи, зокрема, систему методів, що

застосовуються у процесі формулювання мети політичних рішень, він доходить висновку, що раціональні і пов'язані з ними математичні методи ефективні при вирішенні завдань **рутинного** (підкр. авт.) характеру. І навпаки – при **невизначеності й наростанні динамічності ситуації** управлінські процедури неминуче ускладнюються, а тому потребують аналізу численних альтернатив і, відповідно, застосування **інтуїтивних процедур**, що ґрунтуються на **досвіді** (підкр. авт.), котрі замінюють раціональні методи [4, с. 155].

Аналогічну оцінку функціонально-рольової значимості природи методів, що використовуються в аналітичному процесі, але вже в ході виявлення й генерування варіантів політичних рішень, знаходимо й у Г. Саймона і Й. Дрора. Та якщо Г. Саймон розглядає генерування варіантів політичних рішень усього лише як діяльність, що потребує **творчого**, а не механічного раціонального мислення, то Й. Дрор прямо стверджує, що, „...оскільки ми змушені відшукувати щонайновітніші альтернативи, то **раціоналізм** може відігравати тільки **обмежену** (підкр. авт), хоча й важливу роль” [5, с. 242 - 243]. Такі цінні стосовно методології аналітичного процесу зауваження вчених у подальшому були не тільки враховані, але й дозволили Б. Гогвуду і Л. Гану зробити два важливі висновки. По-перше, що підхід з позицій „чистого раціоналізму” означає генерування всіх реальних варіантів дій і докладний розгляд кожного з них, а це, очевидно, **неможливо і безнадійно** у більшості практичних ситуацій [5, с. 242]. По-друге, **найперспективніші способи** вдосконалення творчої роботи – це залучення до неї людей, здатних **оригінально мислити й створювати в організації клімат, який не знижує, а підтримує таке мислення** (підкр. авт.) [5, с. 243].

На нашу думку, такий механізм використання в аналітичному процесі підготовки, прийняття й реалізації публічних політичних рішень і програм різних за своєю природою методів стає, у міру формування їх процедурно-функціональної системної цілісності, закономірністю, що проявляється на всіх фазах цього циклічного процесу, а особливо рельєфно – на фазі прогнозування. Не випадково більшість фахівців-прогностиків єдині в тому, що всю систему методів, котрі використовуються у політичному прогнозуванні, можна поділити на два основні види: 1) формалізовані й 2) експертні [6, с. 55, 63], або 1) інтуїтивні (інтуїтивно-логічні) і 2) математико-статистичні [3, с. 207; 7, с. 49]. Причому прикметно, що, незважаючи на відзначений фахівцями значний розвиток в останні роки саме математико-статистичних методів і, відповідно, їх широке застосування в аналітичному процесі підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень, у практиці соціально-політичного прогнозування, як і раніше, переважають експертні методи, означені різними авторами по-різному: інтуїтивними, евристичними чи суб'єктивними.

У зв'язку з цим закономірно постає питання: а чим же конкретно обумовлюється переважна роль саме експертних методів і процедур, на відміну від раціональних, в аналітичному процесі підготовки, прийняття

та реалізації публічних політичних рішень і програм?

На нашу думку, саме конкретизація відповіді на це питання дозволить не тільки вирішити суто теоретичне завдання - систематизувати категорії „політичний аналіз” і „аналіз політики”, але й вирішити практичне завдання - більш-менш точно визначити реальні загальні і специфічні особливості професійної діяльності політичного аналітика й політичного експерта як самодостатніх суб'єктів аналітичного процесу. І це тим більш необхідно, якщо врахувати, що в науковій літературі вже є, але далеко, на нашу думку, не зовсім успішні спроби функціонально-рольового розмежування суб'єктів аналітичного процесу. Так, С. Туронок [8, с. 206], характеризуючи (у своєму курсі лекцій) суб'єктів політичного аналізу, особливо підкреслює, що необхідно бачити розбіжності в трьох основних рольових позиціях: особу, що приймає політичне рішення, політичного аналітика і політичного експерта. На його думку, це обумовлюється, по-перше, тим, що ми обґрунтовано не можемо очікувати від особи, яка приймає рішення, професійного знання всіх проблем, з якими їй доводиться мати справу відповідно до посади, суспільного становища тощо. Та й часовий ресурс, відпущений на вирішення важливих питань, часто буває дуже обмеженим. По-друге, що не менш важливо, таке розмежування функціонально-рольових особливостей суб'єктів політичного аналізу диктується тим, що й політичні аналітики (які за штатом мають готувати такі рішення) теж не бувають фахівцями з усіх або хоча б з більшості проблем, що виникають. Їхнє основне завдання, зазначає С. Туронок, організувати експертизу, залучити експертів - фахівців у сфері рішення, що має ухвалюватися, й забезпечити професійний рівень експертизи і максимальну вірогідність результатів рішення [8, с. 207].

Беручи до уваги ці рекомендації вченого, не можемо не відзначити, що виявлені ним організаційні і часові фактори, які впливають на функціонально-рольові позиції суб'єктів політичного аналізу, далеко не вичерпують всієї повноти характеристики особливостей їх професійної діяльності, а тільки актуалізують необхідність подальшого пошуку інших об'єктивних факторів, які можна було б використати як основні критерії, що визначають не тільки особливості професійної діяльності політичного аналітика і політичного експерта, але й, зрештою, вирішення головного завдання нашого дослідження - визначення специфіки понять „політичний аналіз” і „аналіз політики”, що виражають їх предметну сутність як політико-управлінських дисциплін.

Як зазначалося вище, об'єктивним фактором, що безпосередньо визначає специфіку професійної діяльності політичного аналітика і політичного експерта як суб'єктів аналітичного процесу, є передусім певна система методів, які використовуються в аналітичній роботі. А тому, характеризуючи провідну роль саме експертних методів в аналітичному процесі підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм, особливо відзначимо, що, як ми вже переконалися на прикладі

аналізу положень і висновків Х. Рейні, Г. Саймона, І. Дрора, а також Б. Гогвуда і Л. Гана, на відміну від раціональних способів аналізу, експертні методи в силу самої їх природної сутності дозволяють оперативніше здійснювати не тільки прогнозування, але й пропонувати оптимальні варіанти публічних політичних рішень. Це підтверджується нехай хоч і невеликим досвідом пострадянської школи політичного аналізу і, зокрема, спеціально виробленими критеріями, які стосуються сучасних методів забезпечення аналітичної основи прийняття політичних рішень. Успішність застосування тих чи інших способів відображення ситуації в політичному аналізі, зазначають дослідники [9, с. 441; 10, с. 80], багато в чому залежить від їх здатності зберігати оперативність та інноваційність, пропонувати порівняно прості дії, що не виключають значних часових, організаційних та інших витрат; бути досить гнучкими, які можна легко адаптувати до різних проблемних ситуацій, поєднувати переваги неформальної якісної аргументації з перевагами формалізованих кількісних викладок. Таким чином, саме в силу оперативності та інноваційності їх використання експертні методи переважають в аналітичному процесі, а традиційний лінійно-раціональний підхід до підготовки і прийняття публічних політичних рішень і програм у багатьох випадках стає практично неможливим без їх використання. Це по-перше.

По-друге, на відміну від традиційних раціональних аналітичних методів, експертні методи не тільки більш інноваційні й оперативні, але й результативніші завдяки об'єктивним процедурно-функціональним умовам їх безпосереднього застосування в аналітичному процесі. Якщо раціональними методами в аналітичному процесі користується лише один їх носій - політичний аналітик, то безпосередньо експертними методами користуються відразу два суб'єкти експертної діяльності — особи, що приймають рішення, і професійні експерти. Це обумовлюється тим, що особа, яка приймає рішення, є не тільки реальним суб'єктом управління, але й своєрідним безпосереднім експертом, здатним самостійно робити кваліфіковані висновки з тієї чи іншої проблеми, особливо в тій галузі управління, з якою пов'язана її професійна діяльність. До того ж у процесі підготовки і прийняття важливих публічних політичних рішень і програм політичні аналітики повинні залучати до цієї роботи не тільки осіб, що приймають рішення, як безпосередніх експертів, але також і кваліфікованих незалежних експертів, які володіють необхідним досвідом і знаннями у сфері, у якій має прийматися управлінське рішення. Завдяки цьому, як правило, у процесі спільної професійної діяльності експертів-керівників і незалежних експертів утворюється креативний експертний тандем і особлива творча атмосфера осмислення складних, особливо малодосліджених проблем і застарілих стереотипів їх сприйняття. Все це, безумовно, підвищує не тільки інноваційність і оперативність, але й результативність їх спільної роботи, оскільки сам процес розробки тієї чи іншої проблеми (особливо це стосується процесу прогнозування і розробки

варіантів публічного політичного рішення) здійснюється винятково у свідомості експертів і, як правило, без застосування формалізованих процедур аналізу вихідної інформації - це вже прерогатива політичного аналітика.

І нарешті, по-третє, переважаюча роль експертних методів, а отже й відповідної професійної діяльності в аналітичному процесі, забезпечується тим, що, на відміну від політичного аналітика-спостерігача, реєстратора і дослідника, політичний експерт є в цьому процесі не тільки безпосереднім учасником, але й фахівцем, який володіє специфічними способами та процедурами аналізу, котрі відрізняють його від аналітика. Це проявляється в тому, що експерт хоча й формулює свої положення і висновки в термінах опису аспектів політичної дійсності, які досліджуються, так само, як і аналітик, однак робить він це на підставі аналізу не самої дійсності, а уявлень про неї. І особливість його професійної праці полягає насамперед у здійсненні специфічного, творчого виду аналітичної діяльності - синтезу первинної інформації, виробленої політичним аналітиком. Саме тому можна погодитися з дослідниками, які відзначають, що експертному виду аналітичної діяльності „можна навчатися, але не можна навчитися, оскільки це можливо лише за наявності здібностей і винятково шляхом тренінгів (проблемою залишається самоосвіта як самовдосконалення)” [11, с. 20]. Політичному експертові, на відміну від політичного аналітика, необхідно, на думку фахівців, не менше десяти років для формування в нього тісно пов'язаних між собою бази знань і когнітивних схем, а для оцінки рівня його професійної підготовки вчені виробили навіть спеціальне поняття — „інтелектуальний поріг”, що означає необхідність мінімального рівня розвитку інтелекту, що дозволяє йому виконувати професійні завдання [12, с. 232].

Разом з тим, відзначаючи переваги саме експертних методів та їх превалювання над методами раціональними, треба мати на увазі, що не варто перебільшувати їх процедурно-функціональну роль і значення, як і применшувати роль і значення раціональних методів, оскільки в реальній практиці підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм ці різні способи й види аналітичної діяльності органічно взаємозалежні та взаємообумовлені. Адже аналіз і опрацювання експертної інформації здійснюється за допомогою математичного апарату, досконалість якого визначає успішність застосування методу експертних оцінок [13, с. 15]. Тому слід говорити скоріше про досягнення якогось ідеального балансу при використанні раціональних та інтуїтивних способів аналізу й отриманих у такий спосіб знань для забезпечення аналітичного процесу, а також досягнення такого ж балансу й у реальній процедурно-функціональній професійній діяльності політичного аналітика і політичного експерта з врахуванням того реального місця, яке вони посідають у системі суспільного розподілу праці. Це обумовлюється, по-перше, специфікою експертного знання - жодне з означених у її руслі

суджень не є, на думку політичних аналітиків [14, с. 111], суто науковим поясненням чи пророкуванням, реєстрацією спостережень чи нейтральним узагальненням (підкр. авт.). По-друге, необхідність досягнення балансу обумовлюється тим, що політична експертиза, як вже відзначалося, виконує в системі спільної з політичним аналітиком праці специфічну функціональну роль - роль імпортера із системи науки відповідних суджень про політичну реальність, асимільованих для потреб поточної комунікації і реальних потреб експертизи. Водночас треба мати на увазі, що в реальній практиці забезпечення аналітичного процесу досягти такого ідеального функціонально-рольового балансу професійної діяльності політичного аналітика і політичного експерта дуже важко, а часом і неможливо. Але віддавати, як ми вже переконалися, здійснення всього аналітичного процесу на відкуп тільки політичним аналітикам чи тільки політичним експертам теж не можна. До того ж, це буде йти в розріз із природними процесами диференціації та інтеграції політологічних галузей наукового знання та їх прикладного використання. Тому вихід вбачається не стільки в умілому поєднанні цих двох основних способів аналізу і застосуванні в аналітичному процесі так званого комбінованого методу [7, с. 49], скільки у їх системному розвитку, а також в інституціоналізації й удосконаленні обох галузей знання з відповідною підготовкою політичних аналітиків і розвитком процесу рекрутування політичних експертів, у тому числі й з середовища професійного кадрового корпусу незалежних аналітичних та експертних центрів.

Підсумовуючи вищевикладене, відзначимо, що політичний експерт як представник різновиду соціально-професійної аналітичної діяльності можливий тільки в контексті безпосереднього розподілу праці з політичним аналітиком, що припускає диференціацію осіб, які беруть участь в аналітичному процесі за критерієм наявності у них особливого набору знань, умінь і навичок, що забезпечує виконання специфічних завдань і що, у свою чергу, підтверджується не тільки теорією, але й практикою політичної експертизи, особливо в прогнозуванні політичних подій і ситуацій, де інтуїція була й лишається єдиним засобом подолання „вузких місць” суто формально-логічних побудов, тому що тільки вона може охопити гнучкі, мінливі й складні явища життя. Як зазначає А. Кокошин [7, с. 48], вироблення і застосування відповідних методик (сценаріїв „Дельфі” та імітаційних ігор без застосування ЕОМ) ґрунтується в реальному аналітичному процесі на таких положеннях: а) для того, щоб передбачати, зовсім не необхідно розуміти й повністю пояснювати сьогодення і майбутнє; б) фахівець з тієї чи іншої проблеми завжди знає і готовий сказати про майбутнє більше, ніж він може це обґрунтувати.

На нашу думку, ці дві емпірично доведені закономірності, як і все вищевикладене, підтверджують не тільки специфіку професійного статусу політичного експерта, його особливу процедурно-функціональну роль в аналітичному процесі підготовки, прийняття та реалізації публічних

політичних рішень і програм, але й, насамперед, те, що він, як і політичний аналітик, є самодостатнім суб'єктом аналітичного процесу, оскільки у своїй діяльності спирається на профільні, вироблені вже самим аналізом політико-експертні методи аналізу, власні інтелектуальні здібності, професійні знання і досвід. Саме тому інститут політичної експертизи стає не тільки невід'ємним елементом процесу вироблення публічних політичних рішень і програм, але й, що не менш важливо, самостійним видом професійної діяльності. Д. Веймер і Е. Вайнінг точно підмітили, що „ще не так давно, якихось п'ятнадцять років тому, мало хто з людей, котрі аналізували політику, усвідомлювали свою приналежність до професії „аналіз політики“; ще менше фахівців обіймало посаду під назвою „політичний експерт“. Однак в останні роки почала формуватися така професія, як „політичний експерт“. Багато експертів-практиків, фахівців з різних дисциплін, об'єдналися з викладачами вищих навчальних закладів у професійну організацію; нині вже існує професійна спільнота політичних експертів – „Асоціація аналізу державної політики та управління“ [15, с. 23].

Таким чином, закономірність обумовленості аналітичного процесу природою методів, що використовуються у ньому, згодом проявилася не тільки в нових видах професійної діяльності, але й знайшла своє втілення й у відповідній інституціоналізації самостійної галузі політико-управлінського знання: аналізу політики як прояву своєрідної єдності загального - політичного аналізу й особливого - аналізу політики в аналітичному процесі підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм.

Загальним є те, що формалізовані й експертні методи, котрі використовувалися в політичному аналізі, почали застосовувати на всіх фазах цього циклічного процесу без строго обумовленої їх фазної, етапної межі застосування. До того ж, через складність і багатомірність публічних політичних об'єктів, котрі досліджуються, в аналітичному процесі стали використовувати не один якийсь окремий метод, а певну їх сукупність, а точніше — певну систему способів і процедур, які в реальному аналітичному процесі, як правило, не просто перекривають, а взаємодоповнюють і взаємообумовлюють одне одного в процедурно-функціональному розумінні. Саме такими методами й стали експертні методи, які, на відміну від традиційних раціональних методів, що використовуються у політичному аналізі завдяки своїй природній специфіці, оптимізують весь аналітичний процес.

Виступаючи в цьому єдиному процесі як особливе, експертні методи і процедури підкоряють собі частину загального - раціональні методи і процедури завдяки своїй природній сутності, що визначається в аналітичному процесі підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм. При цьому їх переважаюча роль у цьому процесі, особливо на фазі прогнозування та розробки варіантів публічних

політичних рішень, саме й проявляється в їх процедурно-функціональному призначенні - здійсненні синтезу похідної аналітичної інформації, підготовленої політичними аналітиками за допомогою традиційних раціональних методів.

Цю закономірність точно визначив В. Вільямс, означивши предмет аналізу політики як „спосіб синтезу інформації сукупно з результатами досліджень з метою створення основи для політичних рішень (з'ясування можливих альтернатив) і визначення майбутніх потреб в інформації, що стосується політики” [цит. за 15, с. 12]. Саме в процесі впливу експертних методів і за їх допомогою й відбувається розвиток **загального** - аналітичного процесу в цілому. Але це своєрідне процедурно-функціональне підпорядкування **особливого загальному** має місце лише в межах того, у якому ступені саме особливе забезпечує розвиток і просування загального, оскільки специфічне завжди існує лише остільки, оскільки служить загальному і сприяє його просуванню [16, с. 82].

У цьому, на нашу думку, і полягає діалектичний взаємозв'язок і взаємозумовленість політичного аналізу й аналізу політики - як прояв загального й особливого в аналітичному процесі, цілісна єдність яких забезпечується не тільки загальною процедурно-функціональною стратегічною метою - підготовкою, прийняттям і реалізацією публічного політичного рішення, але й логікою самого наукового процесу пізнання як такого.

По-перше, жоден синтез неможливий у принципі, якщо йому не передуватиме аналіз. По-друге, у чистому вигляді, окремо, аналіз як метод пізнання теж не може бути реалізований, оскільки він існує й використовується тільки в діалектичній єдності і протилежності з синтезом. Але в окремих випадках процесу пізнання допускається, як відомо, перевага аналізу, а в інших - синтезу як самостійних видів наукової діяльності.

Інакше кажучи, якщо зважати на суть проблеми, що досліджується, це означає, що хоча аналітичний процес і оптимізується за допомогою системи експертних методів, тобто аналізом політики, проте його предмет дослідження лише відносно самостійний і не може бути нічим іншим, як своєрідним варіантом вираження предметної сутності політичного аналізу. Більше того, згідно з характеристикою предмета політичного аналізу, це свідчить, що експертно-аналітична діяльність, котра здійснюється в його функціонально-процедурних межах, - це діяльність з виробництва не тільки знання „про процес”, але й діяльність „в процесі” вироблення, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм. Це саме той випадок, коли у процесі дослідження публічних політичних проблем, коли, з одного боку, аналіз за допомогою раціональних методів може превалювати на фазі ініціювання та визначення проблеми й мети публічних політичних рішень, а синтез за допомогою експертних методів - на фазі прогнозування й вироблення оптимальних варіантів рішення - як прояв відносно самостійних способів аналізу й відповідних видів

професійної експертно-аналітичної діяльності.

У зв'язку з викладеним важливо вказати на два важливі, з методологічної точки зору, процедурно-функціональні моменти у здійсненні самого аналітичного процесу за допомогою традиційних раціональних та експертних методів. З одного боку, кожний кваліфіковано здійснений (за допомогою цілісної системи методів) аналіз не тільки виконує уточнюючу для певної процедурно передбаченої фази функцію, але й, у силу циклічного характеру самого аналітичного процесу, служить подальшій реалізації стратегічної мети - підготовці, прийняттю та реалізації публічних політичних рішень і програм. З іншого боку, всі види діяльності, у тому числі й експертно-аналітична, у межах кожної з процедурно-взаємопов'язаних фаз певного циклічного процесу характеризуються своєю специфікою. Так, метою формулювання й аналізу проблеми є прогноз, а метою процесу прогнозування - порада особі, що приймає публічне політичне рішення, стосовно можливих оптимальних варіантів його імплементації. Однак слід підкреслити, що й у цієї фазно-цільової ситуації види експертно-аналітичної діяльності, незважаючи на їх відносну самостійність і специфічну особливість, у жодному випадку не суперечать самій логіці дослідження (на чому наполягає В. Тертичка [11, с. 9]), оскільки вони здійснюються теж у процедурно-функціональних межах політичного аналізу як взаємозалежні та взаємообумовлені процеси. Без ґрунтовної попередньої аналітичної роботи політичних аналітиків експертам неможливо здійснити прогноз, а пораду особі, що приймає рішення, неможливо розробити без прогнозування. І, нарешті, без „аналізу для політики” (який найчастіше визначається у спеціальній літературі як „підготовчий етап” або „інформаційне забезпечення” політичного аналізу) не видається можливим здійснити похідну фазу цього циклічного аналітичного процесу підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм - формулювання й аналіз проблеми.

Висновки

1. Основним критерієм, що дозволяє розмежувати предметну сутність політичного аналізу й аналізу політики як політико-управлінських, теоретико-прикладних наукових дисциплін є природа методів, які використовуються, як прояв діалектичної єдності загального й особливого в аналітичному процесі підготовки, прийняття та реалізації публічних політичних рішень і програм.

2. Загальним є те, що раціональні та експертні методи, які використовуються в аналітичному процесі політичними аналітиками й політичними експертами, застосовуються на всіх без винятку фазах цього циклічного процесу. У силу складності й багатогранності публічних політичних об'єктів, що досліджуються, в аналітичному процесі використовується не якийсь окремий метод, а цілісна система раціональних та експертних методів і процедур, котрі взаємодоповнюють

і взаємообумовлюють одне одного в процедурно-функціональному та цільовому відношенні. А тому, характеризуючи в цілому систему методів і процедур, які використовуються у політичному аналізі як прояві того загального, що йому властиве, буде більш правильним і методологічно виправданим говорити про них не просто як про сукупність різних наукових методик, як вважають окремі автори [17, с. 24], а скоріше як про реальне функціонування **цілісної експертно-аналітичної системи способів і процедур**, за допомогою яких стає можливим дослідження конкретних політичних подій і ситуацій, створення припущень щодо їх можливого розвитку [18, с. 33 - 34].

3. Загальне, в остаточному підсумку, реалізується через особливе - аналіз політики через відносно самостійну політико-управлінську дисципліну, яка має не тільки своїх виконавців - політичних експертів, але і власну методологічну основу: експертні методи і процедури в аналітичному процесі. Їх переважаюча роль у цьому процесі, особливо на фазі прогнозування і розробки варіантів публічних політичних рішень, саме й проявляється в процедурно-функціональному призначенні - здійсненні політичними експертами за допомогою експертної системи методів і процедур синтезу аналітичної інформації, підготовленої політичними аналітиками за допомогою традиційних раціональних методів. Це саме той випадок у процесі дослідження публічних політичних проблем, коли, з одного боку, аналіз, підготовлений політичними аналітиками за допомогою раціональних методів, може превалювати на фазі ініціювання й визначення мети публічних політичних рішень і програм, а синтез, здійснений політичними експертами за допомогою експертних методів на фазі прогнозування й вироблення оптимальних його варіантів, - як прояв відносно самостійних способів аналізу й видів професійної діяльності.

Література:

1. Урядовий кур'єр. - 2006. - № 188. - 7 жовтня.
2. Урядовий кур'єр. - 2007. - № 1. - 13 січня.
3. **Янч Э.** Прогнозирование научно-технического прогресса. / Пер. с англ. Общая ред. и предисл. Д. М. Гвишиани. - Изд-во „Прогресс”. - М. - 1970. - 568 с.
4. **Рейни Х.** Анализ и управление в государственных организациях. - М., 2004. - 568 с.
5. **Гогвуд Б., Ган Л.** Аналіз політики для реального світу / Пер. з англ. А. Олійник; наук. ред. пер. В. Тертичка. - К. - 2004. - 396 с.
6. **Бестужев-Лада И.В., Наместникова Г.А.** Социальное прогнозирование. Курс лекций. Педагогическое общество России; Москва. - 2002. - 211 с.
7. **Кокошин А. А.** Прогнозирование и политика. (Методология, организация и использование прогнозирования международных отношений во внешней политике США). Под ред. д-ра ист. наук Г. А.

Трофименко. – М., „Международные отношения” – 1975. – 176 с.

8. **Туронок С. Г.** Политический анализ. – Курс лекций. – М.: Изд-во Дело, 2005. – 360 с.

9. **Соловьев А. И.** Политология: Политическая теория, политические технологии: Учеб. для студ. вузов. – М.: Аспект-Пресс, 2001. – 559 с.

10. **Шубін С. П.** Політичний маркетинговий аналіз: метод, теорія, практика: Монографія. – К.: Генеза, 2007. – 112 с.

11. **Тертичка В.** Аналіз державної політики і політологія // Політичний менеджмент. – 2004. – № 6. – С. 3 – 22.

12. **Моторин Д. И.** Политическое прогнозирование как предмет психологического исследования (постановка проблемы) // Вестник Санкт-Петербургского университета. – Сер. 6. – 2006. – Вып. 4. – С. 227 - 234.

13. **Литвак Б. Г.** Дискретные методы анализа экспертных оценок // Экспертные методы в системных исследованиях. Сборник трудов, вып. 4. – М., Всесоюзный научно-исследовательский институт системных исследований, 1979. – С. 15 - 28.

14. **Филиппов А.** Советники суверена // Апология. – 2005. – № 1 – С. 102 - 111.

15. **Веймер Д. Л., Вайнінг Е. Р.** Аналіз політики: концепції, практика / Пер. з англ. І. Дзюби, А. Олійника; наук. ред. О. Кілієвич. – К.: Основи, 1988. – 654 с.

16. **Ковалев А. М.** Принципы новой философии (идеи, размышления, гипотезы) [Текст]. – М.: Современные тетради, 2006. – 327 с.

17. **Симонов К. В.** Политический анализ: Учебное пособие. – М.: Логос, 2002. – 152 с.

18. **Рубанов В.** Методологічна сутність політичної аналітики // Політичний менеджмент. – 2008. – № 3. – С. 29 - 42.